

Шта је право?

- Право је скуп друштвених норми које садрже наређења, забране и овлашћења
- **Право у ужем смислу представља скуп норми одређене врсте - оних које су санкционисане државном принудом.**
- Право у ширем смислу обухвата и друге стране и видове права-поред нормативног и психички, друштвени, вредносни. Међу собом тесно повезане и не могу се објаснити једна без друге.

Сврха дефиниције права је у издвајању права од других сродних појава, тј. од других друштвених правила и норми.

Од других друштвених норми, право се разликује одређеним обележјима(differentiam specificam)

- **Правне норме ствара непосредно или посредно држава и примењује их на целокупној територији над којом се простире њена власт.**
- **Правне норме су принудне. Грађанима није дозвољена могућност избора између правних норми које ће поштовати и које неће поштовати.**

Право се одликује својством јавности, тј. састоји се из објављених и сазнању грађана лако доступних норми(правне норме не могу бити тајне чију садржину познаје крајње узак круг функционера).

Право се прихвата као обавезно од оних на које се примењује, чак и када постоји уверење да поједине норме могу бити “неправедне” или “непоштене”.

Из свега напред изнетог следи:

- Право није једноставан скуп принудних и изнудљивих норми, оно је више од тога,
- Наиме, право садржи у себи и одређене моралне захтеве, због чега се сматра да право заслужује да буде поштовано,
- тј. да правне норме треба уважавати и ценити (**легитимност права**).
- Легитимност правној држави даје висок степен толеранције и консензус међу људима(бирачима), односно њихова подршка.
- Русо:”Најјачи није никад довољно јак да увек буде господар, ако не претвори своју снагу у право, а послушност у дужност”.

Појам правне државе

- То је држава у којој не влада ниједан појединац или група, него влада право и сви су обавезни да се покоравају тој владавини. Та владавина права мора да почива на општедруштвеним хуманистичким принципима као што су правда, правичност, природно људска права, морал и демократија.
 - То је држава у којој нико није изнад права, па ни законодавац.
- ”Држава је позвана да доноси законе само под условом да и себе саму сматра везану тим законима”.
- Управо је то смисао и суштина једне демократске правне државе.

- Правна држава треба да обезбеди посредством својих институција и прописаних процедура, правно ограничење и правну контролу власти, у складу са законом и да гарантује неприкосновеност основних права и слобода својих грађана.
- ” Све што уставом и законом није забрањено подразумева се да је за појединца допуштено, а све што уставом и законом није прописано, за државу и њене органе је забрањено.

Ignorancia iuris nocet

(непознавање права шкоди)

- Једно од основних правних начела - нико се не може правдати да није знао да нешто није законом регулисано

Закони

- Закони су после устава најважнији правни акти,
- Ограничење права грађана дозвољено је само на темељу закона,
- Сваки акт државне власти мора имати правни основ - бити утемељен и у складу са одредбама закона,

Подзаконски акти

- Све правне норме нису садржане само у законима,
- Подзаконски правни акти уређују поступке и обавезе државних органа и грађана на темељу законских одредаба,
- Министарства доносе правилнике за спровођење појединих закона,

Међународни уговори

- Билатерални - у чијем склапању (потписивању-ратификовању) учествују две државе,
- Мултилатерални – у чијем склапању (потписивању-ратификовању) учествује више држава.

Регулатива компјутерског права

- Државе су приступиле изради сасвим посебних закона које регулишу ову материју,
- Државе су инкорпорирале поједине одредбе компјутерског права у своје постојеће кривичне законе.

Конвенција о сајбер криминалу

- Будимпешта, 23. новембар 2001. год.
- Циљ Савета Европе да постигне веће јединство својих чланова,
- Приоритетно спровођење заједничке казнене политике у сврху заштите друштва од сајберкриминала.
- Свесне дубоких промена које је донела дигитализација и стални тренд ка глобализацији компјутерских мрежа,
- Свесне ризика да се компјутерске мреже и електронске информације могу такође користити за извршење кривичних дела и да доказни материјали који се односе на такве преступе могу бити ускладиштени у тим мрежама или пренесени преко њих,

- Са уверењем да ефикасна борба против сајберкриминала захтева повећану, брзу и веома функционалну међународну сарадњу у кривичним стварима.
-
- Признавајући потребу сарадње између држава и приватних предузећа у борби против сајберкриминала и потребу заштите легитимних интереса у коришћењу и развоју информатичке технологије,

сајбер (eng.cyber)

- Термин сајбер се користи за означавање свега онога што се ствара или дешава уз помоћ компјутера,
- Реч сајбер први је употребио писац научно фантастичне литературе Вилијем Гибсон 1984 године

Сајбер право

скуп правних норми, институција и принципа којима се регулишу односи који настају у сајбер (cyber) простору.

Предмет сајбер права

- Дефинисање садржаја на интернету
- Заштита приватности
- Заштита интелектуалне својине
- Обезбеђење електронског пословања
- Омогућавање лојалне конкуренције
- Дефинисање права и обавеза субјеката
- Обезбеђење од разних облика сајбер криминалитета

Сајбер право

- нови део компјутерског права који се односи и обухвата разноврсне правне проблеме у сајбер простору:
 1. Права интелектуалне својине – облици, принципи, третман, проблеми, правни режим(садржај права, начини заштите, права и обавезе субјеката)
 2. Поседовање и коришћење онлајн својине – дефинисање граница својине у сајбер простору
 3. Заштита података (врсте података и база које се креирају и производе за различите сврхе), категорије података, начини меморисања и дистрибуирање, права и обавезе субјеката, напади и облици заштите,
 - 4.Приватност и њено угрожавање, начини заштите, обавезе и одговорности,
 - 5.Електронско пословање у међународним, националним и саморегулативним активностима при стварању нових оквира и принципа, регулација конкурентског понашања, монополизације и пословних малверзација
 6. Електронске уговоре – испуњење формалности у склапању и реализацији,
 7. Доказна снага, валидност(правна ваљаност), аутентичност, поузданост,
 8. Садржаје, нарочито незаконите и штетне (малолетници),
 9. Права и обавезе субјеката од провајдера (приступа, услуга садржаја) до оператера мреже, односно систем оператера и корисника,
 10. Сајбер криминал – облици, начин извршења, проблеми у истрази, праћењу, хватању и кажњавању,
 11. Заштиту купаца, спровођење закона, наплата дажбина, као и остале проблеме

Сајбер простор -cyberspace (Gipsonian cyber space)

- Сајбер простор је нефизички простор, терен који је створен помоћу компјутерских система
- Online системи стварају простор у коме људи комуницирају (e-mejlom) с неким из Кине, или купују у чувеним модним кућама, седећи испред свог компјутера
- cyber prostor

John Perry Barlow

- Сајбер простор је простор који креирају компјутерске мреже

Cyber prostor

- Врста “заједнице” сачињене од мреже компјутера у којој се елементи традиционалног друштва налазе у облику бајтова и битова
- Као и у физичком , тако и у сајбер простору постоје ствари: фајлови, мејлови, као и различити начини њиховог транспорта
- за разлику од стварног-физичког простора у сајбер простору је за све активности довољан покрет миша или притисак на тастатуру

Сајбер простор

карактеристике

- Вештачка творевина
- Ничија и свачија својина
- Захтева високу техничку опремљеност
- Добру информациону инфраструктуру
- Непостојање националних граница
- Паралелна коегзистенција виртуелног и реалног
- Колективна комуникација

Интелектуална својина

Закон о ауторском и сродним правима

- предавање...
- Диктирање важних података

Kompjuterski programi

i

zakon o autorskim i srodnim pravima

Računarski programi=autorsko delo

- član 2. Zakona
- Autorsko delo je originalna duhovna tvorevina autora, izražena u određenoj formi, bez obzira na njegovu umetničku, naučnu ili drugu vrednost, njegovu namenu, veličinu, sadržinu i način ispoljavanja, kao i dopuštenost javnog saopštavanja njegove sadržine.
- Autor je fizičko lice koje je stvorilo autorsko delo.
- On je nosilac autorskog prava, odnosno moralnih i imovinskih prava.

Autor računarskih programa ima sledeća prava

- MORALNA:
 1. pravo paterniteta,

2. Pravo objavljivanja,
3. Pravo na naznačenje imena,
4. Pravo na zaštitu integriteta,
5. Pravo na suprotstavljanje nedostojnom iskorišćavanju dela

Moralna prava su neprenosiva i neograničenog trajanja

■ **IMOVINSKA:**

1. Prava na iskorišćavanja dela u telesnoj formi

(pravo da se drugome dozvoli ili zabrani beleženje svog dela na telesni nosač (papir, traka, disk).

- Pravo na snimanje i umnožavanje
- Pravo stavljanja primeraka dela u promet
- Pravo davanja primeraka dela u zakup

2. Prava na iskorišćavanje dela u bestelesnoj formi

- Pravo emitovanja
- Pravo javnog saopštavanja dela koje se emituje
- Pravo na pristup primerku dela
- Pravo autora na posebnu naknadu
- Pravo javnog saopštavanja dela sa nosača zvuka ili slike

ZAKLJUČAK

- Bez dozvole autora (i bez naknade) ne mogu se umnožavati računarski programi za potrebe ličnog obrazovanja i slične potrebe,
- umnoženi primerci dela ne mogu se stavljati u promet ili koristiti za bilo koji drugi oblik javnog saopštavanja dela.

PIRATERIJA

PROIZVODNJA, KOPIRANJE, KORIŠĆENJE I DISTRIBUIRANJE KOMPJUTERSKIH PROGRAMA POVREDOM AUTORSKIH PRAVA

Internet piraterija

- Podrazumeva upotrebu interneta za ilegalno kopiranje i distribuciju neautorizovanog softvera

Business Software Alliance (BSA), međunarodna organizacija vodećih proizvođača i prodavaca softvera, procenjuje da postoji 840.000 Internet sajtova koji prodaju nelegalni softver. Mnogi korisnici koji kupe softver preko Interneta zapravo nikada ne dobiju robu koju su platili i ne zanaju da su dobili nelegalan softver

- 70-tih godina računarski programi se tek počinju da tretiraju kao autorska dela
- 80-tih godina masovna želja svih koji poseduju kompjutere žele da bez naknade dodju do određenih programa bez naknade
- 90-tih veliki broj distribucije neovlašćenih kopija
- Veliki broj dilera – profesionalne bande
- Krajem 90-tih značajna uloga Interneta pri nezakonitom distribuiranju nezakonitih kopija komercijalnog softvera

Gubici

- Krajem 80-tih preko 33% instaliranih softvera je piratsko
- Krajem 90-tih od 615 miliona novog poslovnog softvera instaliranog širom sveta 231 milion ili 38% je piratsko
- Procena je da je tih godina bilo oko 2,5 miliona aplikacija godišnje piratskih

Najveći gubici

- Deset zemalja sa najvećim novčanim gubicima:

SAD, Kina, Japan, Nemačka, Francuska, Velika Britanija, Italija, Brazil, Kanada i Rusija (ukupan gubitak ovih zemalja je bio 7.3milijarde\$)

Piratski softver

Vijetnam 97%

Kina 95%

Rusija 92%

Jugoslavija 97%

Opadanje piraterije

- Preduzimanje raznih mera da se prilagode cene regularnih softvera kupovnoj moći stanovništva
- Podržavanje prodaje legalnih softvera od strane samih kompanija koje ih proizvode
- Snižavanje cene legalnih softvera
- Podržavanje ugleda i kredibiliteta firmi koje koriste legalne softvere
- Saradnja država u zaštiti intelektualne svojine i kriminalizaciji piraterstva

Kompjuterski kriminalitet

Predstavlja oblik kriminalnog ponašanja, kod koga se korišćenje kompjuterske tehnologije i informacionih sistema pojavljuje kao sredstvo ili cilj izvršenja krivičnog dela.

- Kompjuteri i kompjuterska tehnologija se mogu zloupotrebljavati na razne načine, a sam kriminalitet koji se realizuje pomoću kompjutera može imati oblike bilo kog od tradicionalnih vidova kriminaliteta, kao što su: pronevera, utaja, krađa.
- Podaci koji se neovlašćeno pribavljaju zloupotrebom informacionih sistema mogu se na razne načine koristiti za sticanje protivpravne koristi.

Proizilazi: da je kompjuterski kriminalitet vezan za krivična dela koja se vrše pomoću računara

Oblici kompjuterskog kriminaliteta

1. Protivpravno korišćenje usluga

Se sastoji u neovlašćenoj upotrebi kompjutera ili njegovoj ovlašćenoj upotrebi ali za ostvarivanje potreba nekog neovlašćenog korisnika

2. Neovlašćeno pribavljanje informacija

Predstavlja svojevrsnu krađu podataka sadržanih u kompjuterskim sistemima, najčešće u cilju ostvarivanja protivpravne imovinske koristi, koje su sa pojavom interneta postale mnogostruko veće.

3. Kompjuterske krađe

Predstavljaju neovlašćena korišćenja računarskih resursa (krađa kompjuterskih usluga i vremena)

Krađa je krađa.....kompjuteri su samo promenili način realizacije.

Posebno društveno opasna radnja jer značajno podriva poverenje u komercijalne transakcije.

4. Kompjuterske prevare

Predstavljaju unošenje netačnih podataka, propuštanje unošenja tačnih podataka, lažno prikazivanje podataka, kako bi se uticalo na rezultat elektronske obrade podataka i njihov prenos u nameri sticanja protivpravne imovinske koristi, a s druge strane prouzrokovanje imovinske štete.(najrašireniji oblik).

5.Kompjuterska sabotaža i kompjuterski terorizam

Se sastoji u uništenju ili oštećenju kompjutera i drugih uređaja za obradu podataka u okviru kompjuterskih sistema ili brisanje i menjanje računarskih podataka i programa.

Može biti i mešanje u računarski sistem sa namerom da se onemogući funkcionisanje računara.

6.Kompjuterska špijunaža

Bespravno pribavljanje ili otkrivanje neodgovarajućim načinom (prenos ili upotreba) trgovačke, vojne, državne ili poslovne tajne sa namerom da se izazove gubitak ili šteta "vlasniku" koji ima pravo na tu tajnu.

Osnovne karakteristike kompjuterskog kriminaliteta

- Društveno opasna, protivpravna ponašanja za koja zakon propisuje krivične sankcije,
- Specifičan način i sredstvo vršenja krivičnih dela, uz pomoć ili posredstvom kompjutera,
- Poseban objekt zaštite, bezbednost računarskih podataka ili informacionog sistema u celini ili pojedinog segmenta(dela),
- Namera učinioca da sebi ili drugom na ovaj način pribavi kakvu korist (imovinsku ili neimovinsku) ili da drugome nanese neku štetu

Kompjuterska krivična dela u krivičnom zakonu Srbije

- 1.Neovlašćeno korišćenje računara i računarske mreže,
- 2.Računarska sabotaža,
- 3.Pravljenje i unošenje računarskih virusa,
- 4.Računarske prevare,
- 5.Ometanje funkcionisanja elektronske obrade i prenosa podataka i računarske mreže,
- 6.Neovlašćeni pristup zaštićenom računaru ili računarskoj mreži,
- 7.Sprečavanje i ograničavanje pristupa javnoj računarskoj mreži,

Osnovni motiv da se naša zemlja pridruži velikom broju zemalja koje u svom sistemu krivičnog zakonodavstva predviđaju različite oblike kompjuterskog kriminala (koje smo upravo nabrojali), a za koje su propisane stroge krivične sankcije je sledeći:

Imajući u vidu da je danas nemoguć život, kako pojedinca, tako i države u celini bez upotrebe računara i savremene informatičke tehnologije uvidelo se da se upravo oni mogu koristiti za nedopuštene, protivpravne ciljeve, za pribavljanje protivpravne imovinske koristi za sebe ili drugog, ili nanošenje štete drugome.

E-karton elektronski karton

Elektronski zdravstveni karton je medicinska dokumentacija pacijenta u elektronskom obliku

paradigma novog načina lečenja je elektronski karton, koji predstavlja i prvi korak ka efikasnijem i kvalitetnijem sistemu zdravstvene zaštite, a informacije koje sadrži dragocene su za sve aktere u tom sistemu.

- Zahvaljujući internetu, pacijent u svakom trenutku može da dobije kompletan uvid u svoj elektronski karton: u sve terapijske savete koje mu je lekar prepisao, zakazane preglede ili preporuke za preventivno delovanje, shodno njegovom zdravstvenom statusu.
- Sa druge strane, lekar za svakog pacijenta ima pregled kompletne istorije bolesti, sve nalaze, prethodne dijagnoze, prepisane terapije... To lekaru omogućava da dobije pravu i potpunu sliku o zdravstvenom statusu pacijenta.

- Može se reći da je sve ovo ostvarljivo i sa dokumentacijom u papirnom obliku, ali ona nikada ne može da bude kompletna.
- Primera radi: u najboljim bolnicama u Americi nedostaje oko 40% papirne zdravstvene dokumentacije, kao posledice birokratskih gubitaka, a lekari troše oko 30% radnog vremena na pretragu i tako nekompletne medicinske dokumentacije.
- Elektronska forma zdravstvenog kartona ne samo da je pouzdanija, već omogućava i brz prenos informacija i slika na daljinu, što ponekad može da odluči i o životu pacijenta.
- Sama bolnica ima ogromne koristi jer se analizom podataka, sadržanih u elektronskom kartonu lečenih pacijenata, dobija potpuni uvid i kontrola nad svim procesima rada bolničkog osoblja.

Bolnička ustanova i e-karton

- Ustanova je organizovana kao digitalna poliklinika i telemedicinski centar na Internetu.
- Svi dijagnostički nalazi i ultrazvučne slike se čuvaju u digitalnom obliku na serveru, a telemedicinski programi su u skladu sa međunarodnim propisima kao i zakonima o tajnosti medicinskih podataka.
- Pacijent ima mogućnost dobijanja kompletne medicinske dokumentacije u papirnom obliku i na CD- ROM-u i sa originalnim slikama, na srpskom jeziku i na engleskom jeziku, koju on prema svojoj autorizaciji može dati na uvid lekarima (kojim pacijent da svoj pasvord).
- Ceo sistem se zasniva na tajnosti podataka pacijenta.

zdravstvena kartica

Zdravstvena kartica je veličine standardne platne kartice ili bilo koje identifikacione kartice, koja sadrži podatke koji se mogu pročitati na računaru, koja se izdaje pacijentu u cilju poboljšanja zdravstvene zaštite.

Može se koristiti nekoliko različitih tehnologija koje omogućavaju da se računarski čitljivi podaci čuvaju na zdravstvenoj kartici.

Podaci na zdravstvenoj kartici mogu biti izraženi:

1. u bar kodovima,
2. na magnetnoj traci,
3. na samomemorijskim karticama (sa čipom),
4. na smart karticama,
5. na karticama sa optičkom memorijom.

- Presudno za primenu kartica je da sistemi kartica (bilo za koji da se opredelimo) budu:
 1. sveobuhvatni,
 2. globalni,
 3. interoperabilni.

Dok nema takvih sistema primene zdravstvenih kartica mogu biti samo:

1. delimične,
2. nepotpune.

Zbog toga su neophodni standardi na međunarodnom nivou.

Šta se postiže zdravstvenom karticom?

- Vlasnik kartice nosi zdravstvenu karticu sa sobom, na njoj je njegova cela zdravstvena istorija, koja može biti jasna bilo gde i bilo kom zdravstvenom radniku – da bi mogao da ustanovi šta mora da učini, uz minimum dijaloga.

KORISTEĆI SMART KARTICE, ZDRAVSTVENI RADNICI MOGU DA PRISTUPE PODACIMA O PACIJENTU MNOGO BRŽE I POUZDANIJE NEGO PREKO UOBIČAJENIH KARTOTEKA I DRUGIH FAJLOVA NA PAPIRU, ŠTEDEĆI VREME I TROŠKOVE, A VREME JE U VELIKOM BROJU SLUČAJEVA PRESUDNO.

Šta je interoperabilnost zdravstvene kartice?

- Interoperabilnost između sistema zdravstvenih kartica je sposobnost jednog sistema zdravstvene kartice da čita, upotrebljava ili ažurira podatke na zdravstvenoj kartici koja je izdata u drugom sistemu zdravstvenih kartica.
- Interoperabilnost se razmatra i kada su u pitanju dva identična sistema, ali i dva sasvim različita sistema od kojih su jedan ili oba projektovani tako da se može pristupiti zdravstvenim karticama koje su izdate u drugom sistemu.

- Kao što smo već rekli:

Najveća korist od zdravstvenih kartica je u njihovoj prenosivosti van organizacionih i geografskih granica.

- Medjutim:

I tamo gde dva ili više projekata koriste iste tehnologije, za isti opseg funkcija, može biti varijacija i nekompatibilnosti u primeni.

- Zbog toga:

Interoperabilnost je jedan od najvažnijih razloga za široku primenu zdravstvenih kartica.

Medjunarodna standardizacija zdravstvene kartice

- Standardizacija je definisanje strukture podataka i opšteg okvira sadržaja, nezavisno od tehnologije, što će obezbediti interoperabilnost i kompatibilnost, uključujući i prenos podataka sadržanih na karticama.
- Glavna pitanja koja su predmet standardizacije:
 1. Registracija sistema zdravstvene kartice,
 2. Definisane podataka na kartici,
 3. Elektronski recepti na kartici,
 4. Veze zapisa o zdravstvenim institucijama osiguranja i zapisa o pacijentima.

ISPITNA PITANJA

-SAJBER PRAVO-

1. DEFINICIJA PRAVA
2. PRAVO U UŽEM SMISLU
3. PRAVO U ŠIREM SMISLU
4. PRAVNA NORMA
5. LEGITIMNOST PRAVA
6. PRAVNA DRŽAVA
7. IGNORANCIJA IURIS NOCET
8. ZAKON
9. PODZAKONSKI AKT
10. BILATERALNI UGOVOR
11. MULTILATERALNI UGOVOR
12. KOMPJUTERSKO PRAVO
 - NASTANAK
 - RAZVOJ
13. KOMPJUTERSKI KRIMINALITET
 - KARAKTERISTIKE
 - OBLICI
14. KOMPJUTERSKE KRADJE
15. PROTIVPRAVNO KORIŠĆENJE USLUGA
16. NEOVLAŠĆENO PRIBAVLJANJE INFORMACIJA
17. KOMPJUTERSKE PREVARE
18. KOMPJUTERSKE SABOTAŽE
19. KOMPJUTERSKI TERORIZAM
20. KOMPJUTERSKA ŠPIJUNAŽA
21. SAJBER PRAVO
22. SAJBER KRIMINAL
23. PREDMET SAJBER KRIMINALA
24. INTELEKTUALNA SVOJINA
25. AUTORSKA I SRODNA PRAVA
26. AUTORSKO DELO
27. PRAVA AUTORA
28. PRAVA AUTORA RAČUNARSKIH PROGRAMA
 - MORALNA
 - IMOVINSKA
29. UMNOŽAVANJE RAČUNARSKIH PROGRAMA
30. PIRATERIJA
31. INTERNET PIRATERIJA
32. ELEKTRONSKI KARTON (E-KARTON)
33. PREDNOSTI E-KARTONA
 - ZA PACIJENTA
 - ZA MEDICINSKO OSOBLJE
 - ZA MEDICINSKU USTANOVU....DRŽAVU
34. ZDRAVSTVENA KARTICA
35. PREDNOSTI ZDRAVSTVENE KARTICE
36. INTEROPERABILNOST ZDRAVSTVENE KARTICE
37. MEDJUNARODNA STANDARDIZACIJA Z.K.